

2 REJSER

Herning Folkeblad: h@herningfolkeblad.dk
 Chefredaktør: Vibeke Larsen • Tlf: 96 26 37 37
 Siden er redigeret af: Lillian Krøyer Wind

Det hele begyndte i Gdansk

I 1945 lå Gdansk i ruiner. I dag emmer den smukt genopbyggede havneby af atmosfære. Samtidig har byen skrevet sig ind i Europas nyere historie

AF JØRN ØRNSTRUP
 Dagbladens Bureau

REJSER Det er en oplevelse af slentre rundt her i Gdansk. Trods Anden Verdenskrigs ødelæggelser er det lykkes at genopbygge en stor del af den gamle bydel. Med alle sine bygninger i gotik, renaissance og barok er byen en arkitektonisk perle. Derfor besøges den også af mange turister.

På Długa-gaden stopper man op foran en køn facade med figurer på toppen af husets gavl. Det er det såkaldte Gylðne Hus. Det blev opført i årene 1609-1617 til byens borgmester, Jan Speymann, som samtidig var en rig købmand og stor kunst-næsen.

I den nærliggende lille gade, Mariacka, har husene dekoreret stentrapper. Der boede byens velhavende købmænd engang. I dag er det småkøbtikker og caféer, som dominerer gadebilledet. Mariacka kaldes også »Ravgaden«. Gdansk har i århundreder været et centrum for bearbejdning af rav. Nogle af butikkerne har også værksteder, hvor man kan se, hvordan det brune rav bliver slebet og indlagt i sølv.

Oppe for enden af gaden, hvor to unge piger spiller smuk Bach-musik på deres violin og bratsch, får man øje på Maria-kirken, som knejser over byen. Set ude fra virker den bastante teglstenkirke, som er en af Europas største, tung. Kirken har plads til 25.000 mennesker. Men når man kommer indenfor, virker den let og elegant med de hvidkalkede vægge og slanke hvælvinger. Fra en plattform mellem kirkens to gavle har man en herlig udsigt over byens gamle teglstenshuse.

Missionskrig

Gdansk blev i begyndelsen af 1300-tallet erobret af Den Tyske Orden. Det var en af de tre store ridderordener, som under korsstøgene blev dannet i kongeriget Jerusalem i 1100-tallet. Men efter muslimernes erobring af Jerusalem i 1187 og de kristnes vgende indflydelse i Mellemøsten valgte ordenen at skifte domicil fra Det Hellige Land til Østersø-området. Der indledte de - med støtte af pave og kejser - en missionskrig mod preusserne. Senere erobrede de Gdansk, som voksede stærkt og blev medlem af det magtfulde Hanseforbund. Men da de tyske riddere i midten af 1400-tallet led nedslag til en forenet polsk-litauisk hær, blev Gdansk polsk.

Historiens vingesus

Når man i dag går rundt i Gdansk, er det svært at forestille sig, at næsten 80 procent af byen lå i ruiner ved Anden Verdenskrigs afslutning. På Długa-gaden med de pudsede facader har en gruppe turister samlet sig foran den smukke fontæne med havguden

Neptun. Der bliver taget billeder. I et butiksvindue ved siden af står der flasker med den lokale likør »Goldwas-ser« - den er gennemsigtig med små gulblade i. Overalt i gaden blomstrer café-livet. Stemningen er munter. Men helt oppe for enden af gaden, i den gylðne port Złota Brama, skrues tiden tilbage. Der hænger der et stort billede, som viser, hvordan Gdansk så ud i 1945. Byen lå i ruiner.

Tapper modstand

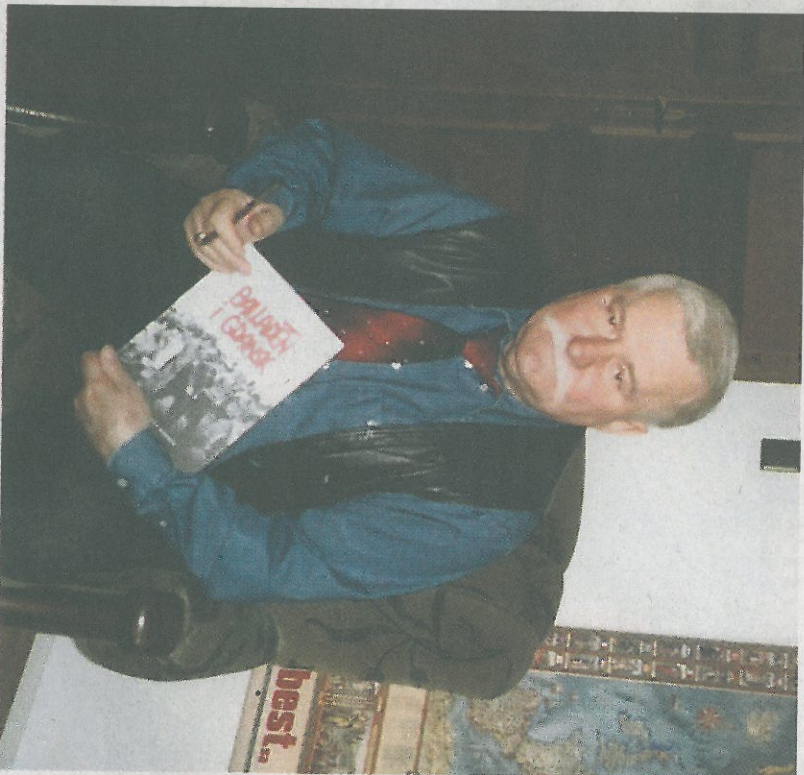
Efter Polens deling i slutningen af 1700-tallet, var Gdansk kommet under preussisk overherredømme. Efter Første Verdenskrig blev byen en selvstyrende fristad, adskilt fra Tyskland af en tynd stribe af Polen kendt som »Danzig-korridoren«. Efter Hitlers magtovertagelse i Tyskland blev forholdet mellem det tysksindede Gdansk og Polen forværret.

Lige uden for byen ligger halvøen Westerplatte. Det var der, den Anden Verdenskrig begyndte 1. september 1939 tidligt om morgenen, da den tyske panserkrydser Schleswig-Holstein åbnede ild mod de polske grænse-soldater på halvøen. Forinden havde Hitler i et ultimatum krævet Gdansk indlemmet i Det Tyske Rige.

To hundrede polske soldater forsvarede sig tappert mod tyskernes tre tusinde mand i syv dage. Tysk militær støttet af fly angreb også det vestlige Polen, hvis dårligt udrustede hær blev smadret. Senere trængte russerne ind over grænsen og fortærede det østlige Polen. Tyskland og Sovjetunionen havde lavet en ikke-angrebssafale og aftalt at dele Polen mellem sig. Så blev fristaden Gdansk igen tysk, indtil russerne i februar 1945 befriede byen under voldsomme kampe. Efter store flytningestrømme og udvisning af den tyske befolkning er der stort set ingen etniske tyskere tilbage i Gdansk. I dag hører man dog tysk over alt i byen. Mange af byens turister er nemlig tilreisende tyskere.

Sovjetisk kontrol

Efter Anden Verdenskrig satte Sovjetunionen sig på Polen og tog kontrol over alle dele af samfundslivet - politisk, økonomisk og socialt. Hvis man begiver sig lidt væk fra den indre bydel, vil man opdage, at den Anden Verdenskrig mange steder har efterladt sig sær - store åbne pladser, som ikke er bebygget. Andre steder dukker der kvarterer op med gade efter gade i grå beton. Det er beboelseskvarterer med små lejligheder, som er opført under kommunismen. I kvarteret Wzrzeszcz, hvor der renoveres over alt, stopper man op foran en mindeplade på et hus i gaden Joachimina Lelewela. Den fortæller, at forfatteren og billedkunstneren Günter Grass blev født der. Et stenkast derfra, på Plac Josefa Wy-

◊ **Lech Walesa på sit kontor i Gdansk foran det Europakort, som han var med til at ændre.** FOTO: JØRN ØRNSTRUP

bickiepo, sidder hovedpersonen Oskar fra Grass' roman »Blikkrommen« på en bænk med sin tromme.

Solidarit et og Lech Walesa

Ude ved det tidligere Lenin-skibsværft, som i 1980'erne dannede ramme for Østeuropas afgørende oprør mod det kommunistiske styre, står der et stort monument til minde om de faldne arbejdere i 1970.

De strejkende arbejdere blev dengang beskudt af soldater og helikoptere fra luften. Senere, i august 1980, klattede en ukendt elektriker, som var blevet fyret fra værftet på grund af politisk aktivitet, ind over værftshegnet. Det var Lech Walesa, som opfordrede sine kammerater til at demonstrere fredeligt. Samtidig bad han dem om at danne deres egen frie fagforening. Dermed blev fagbevægelsen

sen Solidaritet - på polsk Solidarnosz - født. Det blev begyndelsen til enden for kommunismen i Polen.

Solidarit et udviklede sig til en folkebevægelse. Ved udgangen af 1981 havde den ud af en befolkning på 38 millioner mennesker, over ni millioner medlemmer. Det var ikke alene arbejdere, som tilsluttede sig. Bønder, kirkefolk og intellektuelle gjorde det også. Derfor fik bevægelsen så stor en slagkraft. Den havde givet polakkerne deres nationale stolthed tilbage. Men natten til 13. december slog militæret til. Der blev erklæret krigsretstilstand i Polen, og militæret med general Wojciech Jaruzelski i spidsen overtog al magt i landet. Strejker blev forbudt. Solidaritet blev også forbudt, men bevægelsen genopstod som undergrundsbevægelse.

Militærets undtagelsestilstand, arre-

: Zoom

TURIST I GDANSK

En vandring i den gamle by (Stare Miasto), hovedbyen (Glowne Miasto) og den gamle forstad (Stare Przedmiescie) er en oplevelse. I gaden Mariacka ligger der en hel stribe butikker, som sælger flot slebne ravsmykker. Maria-kirken med plads til 25.000 mennesker er Polens største kirke. Byen har også spændende museer, på caféer og restauranter ligger prisniveauet under, hvad man er vant til hjemmefra.

Ude på halvøen Westerplatte startede den 2. Verdenskrig. Et besøg i kur- og badebyen Sopot kan også anbefales. (Der afgår tog fra byens hovedbanegård Gdansk Glowny).

Den lokale valuta er Złoty, 1 Złoty koster ca. 1,88 kr.

Rejsen SAS har to daglige forbindelser mellem København og Gdansk. Flyvetiden er 55 minutter. se: www.sas.dk
 Links: www.polen.travel, www.gdansk.pl

stationer af oppositionelle og forringede levervilkår stillede uret tilbage. Dengang sad Lech Walesa 11 måneder i fængsel, inden han i 1983 fik lov til at genoptage sit arbejde som elektriker på Lenin-værftet. Samme år modtog han Nobels Fredspris. Regeringen ophevede krigsretstilstanden og løslod de politiske fanger. Men op gennem 1980'erne fortsatte magtkampen i Polen. En magtkamp hvor den formelle magt lå hos kommunistpartiet. Den reelle magt kom dog mere og mere til at ligge hos Solidaritet og den katolske kirke.

Fredeligt magtskifte

I 1988 trådte bevægelsen igen frem på den politiske scene, og i 1989 indledte ledere fra Solidaritet rundbordssamtaler med kommunisterne om et fredeligt magtskifte. I juni samme år vandt bevægelsen en storsejrr ved det første frie valg i Polen i årtier. Året efter opløste det polske kommunistparti sig selv, og polakkerne valgte Lech Walesa til deres præsident. Tre år senere forlod de sidste russiske soldater Polen.

Tilbage på havnepromenaden, hvor turistbåde lægger til og fra kaj får man øje på et skilt på den grønne byport Brama Zielona. »Buro Lecha Walesa« - »Lech Walesas kontor« står der på skiltet. Oppe i tagetagen sidder Lech Walesa i dag og udstaler tilfredshed. For 30 år siden, da han boede i en etageejendom i udkanten af byen sammen med sin hustru og otte børn, kunne han kun have drømt om det, som han har opnået.

Som det første land i Europa indledte Polen et afgørende opgør med kommunismen.

I dag siger Lech Walesa:

- Det utåtelige skete. Gud gav os en pave. Han sagde, vi ikke skulle frygte. Vi frygtede ikke, og alt ændrede sig.

Senere, i 1995, tabte Lech Walesa dog knebent præsidentvalget til en eks-kommunist. Og da han forsøgte et politisk comeback igen i 2000, fik han under én procent af stemmerne. Året efter røg Solidaritet ud af det polske parlament Sejmen. Solidaritet havde én fælles fjende, som bandt den sammen. Da den var ude af billedet, bristede bevægelsen.

Foredragsholder

I dag er den 70-årige Lech Walesa hverken fagforeningsmand eller politiker. Han er foredragsholder og meningsdannet.

- Hvis nogen for mange år siden havde sagt til mig, at Polen, som både er medlem af NATO og EU, ser ud som i dag, ville jeg ikke have troet på det, siger Lech Walesa.

◊ **Fontænen med havguden Neptun, som er byens beskytter.**